prob. quia si causa illa est per se secundò influens, quia habet aliam causam naturaliter conjunctam, ideò influit in effectum sequentem, jam lapis supposito itinere Petri per illum locum, etiam per se secundo causabit percussionem, eo vel maximè quia habet potentiam positivam percutiendi, & causam aliam annexam, scilicet iter Petri; si verò per naturalem connexionem intelligitur quoddam vinculum ex naturis causarum inter ipsas proveniens, quia tale vinculum nec etiam est inter causas monsti, monstrum erit effectus purè casualis. Ex alio igitur cap. dicere possumus, monstrum aliqualiter deficere à ratione completa casualis effectus, quia ex parte causæ impeditæ non habet effectum per se, cui unjatur, nisi loquamur de monstro formaliter sumpto, scilicet de illa negatione: tum quia habet ferè causam certam, & determinatam; deinde difficultas ista videtur aliquo modo nominalis.

222 Dices, natura agit propter finem, ergo cum causat monstrum, ipsum intendit. Dum 2. natura in generatione monstri, etsi impedita progreditur, non sistit, ergo intendit ipsum, quia generatio habet aliquid pro fine. Tum 3. quia quando unum alicujus speciei est per se intentum, etiam alterum ejusdem speciei, monstrum est ejusdem speciei cum aliis individuis ejusdem naturæ. Tum 4. quia D. August. 21. de Civit. cap. 28. ait, monstra esse non contra naturam, sed contra notam naturam, ergo & si causæ incognitæ, adhuc natura intendit illa.

Resp. ad 1. ut ad tertiam confirm. primi arg. princ. in præc. ar. A d 2. natura progreditur intendendo finem, quo frustratur in fine actionis, & similitudinem cum figura debita illi speciei ex vi generationis, quia est agens naturale, quod semper agit, nisi totaliter impediatur, nunquam autem nec per se primò, nec per se secundò intendit dissimilitudinem, & monstruositatem. Ad 3. si monstrum est ejusdem speciei cum aliis individuis, sic quia adipiscitur natura similitudinem effectus in specie, & quidditate, ut sic non erit monstrum, neque effectus casualis, sed solum talis erit ratione deformitatis in figura; at si est alterius speciei, tunc totaliter erit monstrum, & casualis effectus. Ad 4. Aug. solum ait, casuas monstri à nobis non cognosci, non verò quod ab illis intendatur,

ARTICULUS III.

De Fato.

223 QUoniam ex dictis patet, non omnes effectus fortuitos esse, quia multæ secundæ causæ agunt per se, & finem intendunt, ne respectu Dei aliquem dici fortuitum, cum omnia prævideat, & ad omnes effectus concurrat, aliter omni sciens non esset; hinc multi putarunt, omnia ex necessitate fieri, & ex æterna quadam, ac invariabili ordinatione, quam coordinatione m, & collectionem necessariam causarum Fatum appellarunt, hoc est, aliquid quasi invariabile ordinatum, & constitutum; sunt autem præcipuè tres modi explicandi talem necessitatem, & Fatum.

Primus est quorundam Astrologorum dicentium, omnes effectus in hoc inferiori mundo inevitabili necessitate fati evenire. quod consistere, ajunt, in efficacia, & vi cœlestium influxuum, non solum quoad effectus naturales producendos, sed etiam quia à nostra pendent voluntate, cum actionem directam, & immediatam ponant in syderibus respectu nostræ voluntatis ipsam necessitantibus ad agendum; quem errorem secuti præcipuè Priscillianistæ hæretici. Secundus modus est aliorum, quia hunc ordinem causarum sic à divina voluntate procedere volunt, ut etiam ipsi divinæ voluntati necessitatem tribuere dicant putantes fortè, Deum ex necessitate naturæ agere ad extra, & absque libertate, itaut non potuerit aliter res condere, & gubernare, quam modo faciat; ita multi ex Poetis de Fato locuti sunt, & ex hæreticis Petrus Abailardus, ut refert Alphonsus de Castro verbo *Libertas*. Tertius modus explicandi dictam Fati necessitatem est Calvini, Lutheri; & aliorum veterum hæreticorum, qui necessitatem fati ponunt non in astris, sed à divina voluntate, volunt enim Deum ita movere, & applicare secundas causas ad agendum, ut omnes agant necessariò id, ad quod determinantur à Deo, & applicantur ad agendum, & licèt potuerit Deus ab æterno aliter constituere res, & ordinare, posito tamen, quod ita ordinavit, secundum fatalem necessitatem omnes causæ etiam voluntas humana necessariò, & absque libertate agent.

Verùm isti tres modi dicendi manifestum includunt errorem; nam vel tollunt libertatem, & omnipotentiam à Deo, ut facit secundus, vel saltem à nobis omnem auferunt libertatem, quo nihil absurdius, nec alio modo inquit Doct. satis argutè 1. d. 39. §. *Quantum ad primum, &c.* contra istos esset disputandum, quam ipsos tormentis exponere, quousque concedant, quod possibile est, eos non torqueri; unde si fatum in uno ex istis sensibus sumatur, vitandum est à Catholicis, & hoc asserunt sancti Patres, cum fati nomen tanquam impium abhorreant.

224 In alia igitur acceptione fati nomen usurpari potest à Catholicis, quatenus dicit dispositionem secundarum causarum in ordine ad suos effectus à divina providentia constitutam; quomodo definitur à Boet. 4. de conf. prof. 4. *Fatum est rebus mobilibus immobilibus inherens dispositio, juxta quam divina providentia suis quaque nectit ordinibus*; quæ definitio explicatur, nam fatum potest dupliciter sumi, uno modo pro actu divinæ voluntatis omnia disponente, & ordinante, & hoc modo non differt à divina providentia, qua Deus cuncta gubernat, & regit, secundo ut talis ordo est in ipsis causis secundis dispositis, & ordinatis, et hoc modo sumitur in præsenti, ideoque rectè dicitur *dispositio inherens rebus mobilibus, juxta quam &c.* additur *immobilis*, contra Ægyptios veteres, asserentes, fatum esse mobile, et mutabile, et quibusdam precibus, et sacrificiis posse mutari, quod tamen est falsum, quia tunc Deus non esset immutabilis, quod maximam diceret in ipso imperfectionem; posito igitur ordine causarum secundarum à divina voluntate constituto necessario, et infallibiliter eveniunt effectus omnes, quos ab æterno prævidit secuturos, non enim falli potest divina scientia; ista tamen necessitas est necessitas effectus, et suppositionis, non necessitas causæ, et simpliciter, quia Deus ita suaviter disponit, ut sinat causas secundas motus suos agere, unde causa libera adhuc liberè concurrit; quomodo autem cum ista infallibilitate salvetur libertas secundæ causæ, est res perardua, et theologica, illam pertractant P. Faber cit. art. præc. p. sent. disp. 57. P. Sghemma 2. Phys. digress. 18. et P. Vulpes 1. p. disp. 30. et 2. p. disp. 6. et 7. omnes Theologi.

Ex dictis deduci potest 2. fatum formaliter esse relationem illam inter causas à Deo ordinatas repertam, fundamentaliter dicere entitates causarum secundarum: 2. quod à fato dependent omnia illa, quæ à causis secundis eveniunt; quæ tamen à solo Deo producuntur, non subiici fato, quia non respiciunt causas secundas ordinatas, et dispositas à Deo. 3. quod fatum si in ordine ad suum principium spectetur, quod est divina providentia, est unum, sicut unica est providentia, si verò in ordine ad effectus, vel ad causas ordinatas, et dispositas est multiplex, sicut multiplices sunt, et diversæ causarum dispositiones. 4. quod fatum, licèt spectet præcipuè ad causam efficientem, potest tamen pertinere etiam ad alia causarum genera, non solùm enim causæ efficientes sunt dispositæ à Deo, verùm etiam materiales, et formales, in quibus propria series, et ordo reperitur. Tandem quod fatum differt à casu, et fortuna, tum quia in aliis causis ab efficiente reperitur, ubi casus, et fortuna sunt solùm in genere efficientis causæ; tum quia fatum intendit per se proprium effectum, eo quia dicit causas ut dispositas à Deo, quo sensu reduplicativè respicit effectum, ut infallibiliter secuturum, at casus, vel fortuna respiciunt effectus per accidens, et illos non intendunt, nec prevident; de fato vide pulchra apud Bonet. cit. lib. 3. suæ Physicæ cap. 2.

DISPUTATIO OCTAVA.

De Collatione causarum inter se, cum suis effectibus, & è contra.

1 *CONstat ex dictis disp. 5. & disp. præc. quatuor esse causarum genera, materialem formalem, efficientem, & finalem, & ad hæc quatuor cætera reduci, quæ aliquo modo rationem causæ participare videntur, universaliter enim in compositionem bit, partes integrantes ad causam materialem reducuntur, ut significat Arist. 2. Phys. 31. formæ quocunque modo subjecti efficientes, & denominantes, ad causam formalem, dispositiones ad causam materialem, si præcedunt formam in ratione receptivi, vel ad efficientem, si præcedunt in ratione obstacula removentis ad formæ introductionem; instrumenta, exemplaria, casus, fortuna, & fatum ad causam efficientem, ad quam etiam spectat objectum, quando concurrit ad actum ratione motivi, ut docet Scot. 1. d. 3. q. 7. ex professo, nam quando concurrit solùm in ratione terminativi, propriè non habet rationem causæ, ut benè notavit Suarez in Met. disp. 12. sect. 3. num. 17. terminus enim in ratione termini nil influit in rem terminatam, ut patet ex verbo respectu hypostaticæ unionis, & de termino cujuscumque relationis, quare frustra laborant quærentes reducere objectum in ratione terminantis, aut ad genus causæ formalis, quatenus actum terminando specificat illum, & distinguit, quod est munus formæ, aut finalis, quatenus potentia, & actus in illud tendunt, ut in finem. Constat item, solùm in rebus materialibus, & sublunaribus hæc quatuor causarum genera esse connexa, quia effectus spirituales carent materia, & forma, ut notat Doctor 3. dist. 22. quæst. un § Quantum ad istum, &c. & etiam corpora cœlestia in sententia Arist. ut notat 2. d. 14. q. 1. Concedunt etiam omnes præfatam divisionem non esse immediatam, immediatur enim dividi poterant causæ in extrinsecas, & intrinsecas, aut in realiter influentes in effectum, quales sunt efficiens, materia, & forma, & intentionaliter solùm, qualis est finis, aut alio consimili modo, & sine ulla ratione recedit Sghemma à communi 2. Phys. digress. 9. q. 1. dicuntur autem hæc quatuor causarum genera, quia unumquodque sub se plures continet species, nedum materialiter ex parte rerum, quæ causæ denominantur, quarum aliæ sunt substantiæ, aliæ accidentia, sed etiam formaliter ex parte ipsius causalitatis, nam in genere efficientis causæ alia est causalitas primæ causæ, alia secundæ, in genere finalis, alia est causalitas finis ultimi, alia non ultimi, & in genere materialis, aut formalis causæ, alia est causalitas materiæ in formam, alia in compositum, alia item causalitas formæ in materiam, alia incompositum. Hæc omnia quæ fusius videri possunt apud Fabrum 5. Met. disp. p. & alios Scotistas 2. Phys. à nobis in hac disputatione, ut ex dictis consequentia supponuntur, & quædam alia tradere intendimus, quæ nec sunt ita communiter concessa, necita clarè deducuntur ex dictis, ad complementum tractatur de Causis.*

QUÆSTIO I.

Ubi conferuntur adinvicem quatuor causarum genera, & causa prima cum secunda.

CONferemus primò causas ipsas adinvicem, & posteà cum suis effectibus, sed maximè etiam conferre juvabit aliqualiter causam primam cum secunda, ut naturam divini concursus cum causis secundis præsertim ordinis naturalis insinuemus, quantùm Philosophiæ satis est, & præcipuè explicabimus, quid sit de hoc dicendum in Arist. sententia; hæc enim tractatio ex professo ad Theologum pertinet.

ARTICULUS I.

Quatuor causarum genera adinvicem variè conferuntur.

PRimò conferri possunt hæc quatuor causarum genera in ratione communi causæ, & quæri potest, an in hac communi ratione omnes, & singulæ conveniant univocè, vel analogicè, an potius equivocè convenire univocè tenet Aversa quæst. 11. de Causis sec. 3. lo. de S. Thom. q. 10. Phys. art. 2. & manca 2. Phys. q. 2. dub. 2. non univocè, sed analogicè tantum tenet Suar. disp. 12. sec. 3. & ita passim loquuntur alii. Sed consequenter ad dicta potius asserendum est, non dari conceptum univocum causæ communem his quatuor generibus, & præsertim quem assignavimus disp. 5. q. 2. non esse talem, quia ideò communiter admittitur, conceptum assignatum causæ, ut à principio distinguitur esse quatuor causarum generibus communem, quia etiam causam finalem ponunt esse veram causam realem, & physicam, ergo cum nos teneamus, esse metaphoricam tantum, & à causa reali maximè distantem, consequenter asserere debemus, conceptum illum communem causæ, quod sit, quæ verè, & realiter influit esse in effectum, non nisi æquivocè fini convenire, finem autem physicè, & realiter in effectum non influere satis probatum est disp. præc. qu. 8. art. 5. cum finis causæ quando non existit, signum evidens, causalitatem ejus realem, & physicam non esse, sed tantùm metaphoricam.

Nec juvat dicere cum Aversa cit. id probare tantùm, finem cum cœteris causis non convenire univocè ex parte rerum, quæ participant rationem, & denominationem causæ, quod est non convenire materialiter, at formaliter posse convenire, quia ejus causalitas est realis, & realiter exercetur. Nam hoc est, quod superius implicare dicebamus, quod actus secundus sit realis, & non actus primus, à quo procedit; quod relatio causalitatis sit realis, & fundamentum non sit reale; quod dependentia effectus ad causam sit realis, & propria per verum, & positivum influxum causæ in ipsum, & causa sit non ens. Nec hic dici potest, quod de privatione dici solet in ordine ad generationem, quia privatio, eo quia est non ens, ideò ponitur ab omnibus habere rationem principii respectu illius, & non causæ, signum evidens, quod ad hoc, ut aliquid fungatur vero munere causæ, debet esse ens reale, & actu existere.

Accedit, quod Recentiores communiter negant, causas intrinsecas habere veram rationem causæ, cum eas non ponant realiter distinctas è communi constituto, ut patet ex dictis disp. 5. q. 13. ar. 2. ergo consequenter non loquuntur, dum conceptum communem causæ ajunt univocè convenire quatuor causarum generibus, nam ex vi illius, effectus ponitur aliud quid à causa etiam in alteritate naturæ ut patet ex communi omnium explicatione ipsius conceptus causæ, ut distinguitur à principio; quæ verò contra hoc obiici possent, ex dictis de Causa finali facillimè solvuntur.

3 Secundò comparari possunt in modo causandi, & quæri potest, an modi causandi singularum sint ita diversi, ut coincidere prorsus nequeant; & quidem hujusmodi causæ formaliter inspectæ, & sub ratione causæ præcise coincidere nullatenus queunt, nam alia, & alia semper est singularum ratio causandi, & alia est causalitas materialis, alia formalis, alia efficiens, alia finalis, ut satis ex superioribus constat. At materialiter inspectæ, nempe pro rebus ipsis causantibus coincidere possunt, ut expressè indicavit Arist. 2. Phys. 70. & quidem respectu diversorum effectuum potest eadem res exercere singula quatuor causarum genera, sic enim anima v. gr. est forma corporis, & hominis, est efficiens actionum vitalium, & earundem receptiva, seu materialis causa, est denique finis generationis, sicut quæcunque alia substantialis forma. Arist. verò modo cit. significans, causas posse hoc modo coincidere, materialis non meminit, quia ut notat Scot. 1. d. 3. q. 7. S. loquebatur de materia, quæ est in potentia purè passiva, at sumendo materiam in ampliori significato, ut se extendit ad quodcunque subjectum planè negari nequit, quod cum aliis coincidere non possit, ut docet ibi Doctor. Respectu etiam ejusdem effectus possunt coincidere, sed non omnes, sic Deus est Alpha, & Omega, hoc est, principium, & finis omnium, sic eadem anima ex Scoto nunc cit. est causa efficiens, & materialis suarum operationum, sic denique forma est finis, & simul forma materiæ, ex quo patet, efficientem, & finalem, formalem, et finalem, rursus materialem, et efficientem coincidere posse in ordine ad eundem effectum; at non ita formalis, et materialis, quia conditiones exigunt repugnantes, ut nimirum una sit actus; altera potentia respectu ejusdem; similiter nec efficiens, et formalis, ut discurrenti patebit.

At urgebis, quod Aristot. ait 1. Phys. 70. finem, et efficientem in idem specie coincidere, non autem numero, et 12. Met. 24. formam, et efficiens in unum numero conjungi. Resp. 2. Phys. Arist. loqui de fine cujus gratia, qui efficiens esse non potest, cum fit effectus ejus, et loquitur de generatione univoca, sicut cum homo hominem generat, ita enim exemplificavit ibi Philosophus ipse, non loquitur autem de fine cui, hic enim bene cum efficiente coincidere potest, ut quando quis ambulat, ut sibi sanitatem acquirat; et 12. Met. solum significare voluit, eandem esse formam rei constitutivam, et effectivam operationum ejus, unde non loquitur de formali, et effectiva causa in ordine ad eundem effectum, sed ad diversos, quo sensu utique coincidere possunt.

4 Tertiò comparari possunt quando ordinem prioritatis in causando, et quæri solet, cujus causalitatis sit prior; et tunc distinguendum est cum Scot. 5. Met. q. 1. de ordine intentionis, et executionis, et in priori ordine dicendum cum Doctore ibidem, quod extrinsecæ prius causant, quia enim illæ causant, ideò et intrinsecè causant, non è contra, quæ causalitas indicare solet prioritatem intelligendi saltem cum fundamento in re, extrinsecarum autem prius causat finis, ille enim quia movet efficientem in ratione amati, ideò agens agit, non è contra, quod iterum docet 1. d. 2. qu. 2. Sex Avic. 6. Met. c. 5. in causis verò intrinsecis causalitas formæ est prior, tum quia propinquior est agenti, et fini, agens namque mediante forma dicitur transmutare materiam; tum quia ideò materia hoc suppositum intrat, et constituit, quia est sub hac forma, non è contra, atque ita in hoc ordine materia est ultima. At in ordine executionis, et existentiæ, inquit Doctor, quod efficiens primum est,

est secunda est materia, tertia forma, quæ in suo esse pendet ab efficiente, & materia, & ultima finis, absolutè tamen, ait Doctor, finis dici consuevit prima causa, & causa causarum, quia ipse est causa, cur cœtere sint causæ, & proprias exerceant causalitates, & ita locutus est Arist. 2. Phys. 31. & 1. Part. animal. c. 1.

Hìc autem notandum est ex Scot. 2. d. 37. q. un. V. quod prioritas naturæ, quæ inter causas intercedit in causando adinvicem comparatas, non est prioritas naturæ essendi, quæ includit ea, inter quæ talis ordo intercedat, posse esse sine se invicem absque contradictione, prius nimirum sine posteriori juxta definitionem talis prioritatis ab Arist. assignatam 5. Met. c. 11. non enim prius natura materia materiat, quàm efficiens efficiat, ait Doctor, quasi sine contradictione possit esse materiatum, & non effectum, nec prius finis finalizat, quam efficiat, quasi finis aliquam habeat causalitatem antecedentem agentis actionem, quia causalitas finis in hoc formalissimè consistit, quod agens aliquid agat propter ipsum, quare nulla motio, vel causalitas ejus esse potest ante hoc, quod aliquid fiat ab agente propter ipsum, prętatus igitur ordo prioris, & posterioris servatus inter causas in causando effectum eundem indicat solam prioritatem intelligendi cum fundamento in re, quatenus causalitas unius est ratio causalitatis alterius, ut dicebamus; totam hanc doctrinam de ordine causarum prioris, & posterioris ex Scoto loc. cit. transcribit Aversa q. 16. sect. 6. quem tamen grati animi gratia nec etiam nominat, quod vitium Recentioribus satis est familiare.

5 Quartò comparari solent quod ordinem prioritatis in perfectione, & dignitate, & quamvis perfectio hæc attendi etiam posset ex ipsa entitate causarum, tamen quia hucusque locuti sumus de causis pro formali, nempe quoad modum causandi, & causalitates earum, & in hoc sensu causas ad invicem comparamus in hoc articulo, ideò sic eas comparando, dicimus cum Scot. 1. d. 2. quæst. 2. R. causas extrinsecas esse intrinsecis digniores, & perfectiores, & ratio est, ait Doctor, quia causalitas causæ extrinsecæ dicit perfectionem sine imperfectione, causalitas autem causæ intrinsecæ necessariò requirit imperfectionem annexam, quia causa intrinseca est pars causati, hinc Deo tribuitur utraque causalitas extrinseca, nulla tamen intrinseca; ex causis intrinsecis verò inter se collatis certissimum est, formam esse perfectiorem materia ex Scoto 2. dist. 12. qu. 1. in fine, nam forma est actus, materia est potentia, & hæc appetit illam ut turpe pulchrum est etiam perfectior in ordine ad commune constitutum, ex Scoto 3. d. 22. qu. un. quia forma est principalior pars quidditatis specificè illud constituens, & distinguens, unde modus causandi formæ, quem exercet tam circa materiam quàm circa compositum, nobilior est causalitate materiæ, quæ & in ordine ad formam, & in ordine ad compositum semper est per modum potentiæ. Ex causis tandem extrinsecis ad invicem collatis, finis nobiliorem modum causandi exercet, quia movet agens ad agendum, & actiones agentis ordinantur ad ipsum, ita Scotus 1. d. 2. q. 2. S. ubi proinde docet ex Avic. 6. Met. quòd si de qualibet causa esset scientia, illa, quæ esset de causa finali, esset nobilissima, quod etiam dixerat 5. Met. q. 1.

At quia contra hoc obiici multa solent, nimirum quod forma verè in suo esse causatur à materia, & non è contra, & quod finis metaphoricè tantum causat, & non realiter, ut efficiens, & quod finis sæpè est accidens, ac proinde potius in causis intrinsecis causalitatem materiæ esse nobiliorem, & in extrinsecis causalitatem efficientis. Breviter ad hæc omnia, & similia dicendum est, quod hic non ponderamus perfectionem causarum ex rebus ipsis causantibus, sed ex modo causandi ipsarum, quæ formalis comparatio causarum adhuc fieri potest secundùm majorem, aut minorem rationem influxus causarum, & dependentiæ effectus ab illis, ut notavit Aversa cit. ita quod illa dicatur perfectior causa, quæ magis influit in effectum, seu à qua effectus dependet magis, quæ formalis comparatio causarum in causalitate longè est diversa ab assignata superius, juxta enim priorem comparationem forma est perfectior causa materia, at juxta hanc posteriorem, res è contra se habet, quia forma dependet in esse a materia, non è contra, ita Scot. cit. 2. d. 12. quæst. 2. in fine. Hoc igitur posteriori modo causas ad invicem formaliter comparando talis inter eas servatur ordo, quod prima, & maximè causa est efficiens, à qua proinde hac ratione sumpta est per antonomasiam denominatio effectus, deinde respectu compositi forma est perfectior causa, quam materia, sed in ordine ad se invicem materia est perfectior causa forma, quia materia dat esse simpliciter, & primum formæ ex ejus potentia eductæ, non ita forma materiæ, quia eam simp liciter supponit, & causat solum in tali, vel tali esse, undè non est absolutè causa materiæ, sed materiæ, quatenus informatæ, finis tandem est imperfectior cœteris, quia verè, & realiter non influit in effectum, sed tantùm metaphoricè, ut ab efficiente distinguitur; argumenta igitur allata, & similia, vel concludunt solum de causis materialiter comparatis, idest secundum proprias entitates, vel formaliter comparatis hoc posteriori modo, non autem priori; de hac re fusè Sghemma 2. Physicor. digress. 9. q. 2. & fusius Amicus tract. 14. q. 2. & Parisienses 2. Physicor. 53. q. un. collat. 1.

6 Quintò præsertim comparari solent, quoad mutuam dependentiam, & quæritur, an possint esse sibi invicem causæ, ita quod una sit effectus alterius, & è contra, ita enim significasse videtur Arist. 2. Physic. 30, & 5. Metaph. cap. 2. & quamvis ibi specialiter loquatur de causa efficiente, & finali, ut notat. Lichet. 2. d. 12. qu. 2. contra Cajet. & patet ex ipso contextu, hoc enim probat; quia labor est causa sanitatis efficiens, sanitas verò est causa laboris, tamen Recentiores ampliaverunt hoc Aristot. pronunciatum ad omne genus causæ, dicentes causas quascunque esse sibi posse invicem causas in diverso genere causæ.

Absolutè tamen dicendum est, nec in eodem genere causæ, nec in diverso posse esse causas sibi invicem causas secundum eandem rationem, sed secundum diversas esse posse modo infra explicando. Probatur assertum quoad 1. partem. Tùm quia tunc idem esset causa, & effectu respectus ejusdem, quod est impossibile, quia tunc esset prius, & posterius, dependens, & independens respectu ejusdem, nam in ratione causæ esset prius, & independens, in ratione effectus posterius, & dependens. Tum quia simul esset, & non esset, nam ex quo causaret, esset, & existeret, & ex quo egeret causari, adhuc non esset. Tum tandem quia idem esset causa sui ipsius, sive immediatè, sive mediatè, quidquid enim est causa causæ, est etiam causati causa, quare si A est causa B. & B. est causa A, jam A erit causa sui ipsius.

Respondent, hæc argumenta concludere, causas non posse esse invicem causas in eodem genere causæ, quasi altera alteram causet effectivè, vel materialiter; at non probant, quod esse nequeant invicem causæ in diverso genere causandi, nam in hoc sensu idem esse potest prius, & posterius, dependens, & independens respectu ejusdem, addunt quoque, propositionem illam, *quod est causa causæ, est causa causati*, sumptam ex lib. de caus. propos. 1. valere; quando causalitas exercetur in eodem genere causæ.

7 Sed Contrà, causa realis, & physica prius natura supponitur existere ad suam causalitatem, quia actus secundus præsupponit actum primum, & præcisa existentia causa non est in actu primo, sed in mera potentia objectiva intelligitur, præsupponitur etiam existens ante suum effectum, quia per causalitatem effectui communicat essentiam existentem, ergo cum causa simpliciter, & absolutè præsupponitur existens, & ad effectum, & ad causalitatem suã, non sufficit dicere, in eo priori existeret in uno, & non in alio genere causæ, sed dici debet simpliciter, & absolutè prior suo effectu, et si existentia in uno genere causæ sufficit, ut simpliciter, et absolute dicatur existere in rerum natura, implicat, ut rursus aliam existentiam recipiat ab alio, secundùm quam non præexistere dicebatur; quia tunc idem bis produceretur in esse. Deinde causa antequam influat in effectum, habet totum id, quod est necessarium ad causandum, alioquin effectum causare non posset, at existentia est simpliciter necessaria ad causandum, ut patet ex dictis de Causa Efficienti, nam rationes illæ probant universaliter de quacunque causa physicè, et realiter causante, ergo implicat, causam pendere ab effectu quoad suam existentiam, sive in eodem, sive in diverso genere causæ, quia absolutè prius habet suam existentiam, quàm habeat effectus. Accedit, quod si causa penderet in aliquo genere causæ quoad suam existentiam ab effectu, tunc effectus in eo genere, quo communicat existentiam suæ causæ præsupponeretur illi, ergo existeret, antequam causaretur à causa sua. Nec juvat dicere, quod existeret in uno genere causæ, non in alio, quia cum id, quod causat, absolutè debeat existere, et id, quod causatur, absolutè, et simpliciter non existere, absolutè etiam de eodem verificabitur, quod simul existat, et non existat. Demum si A est causa B in uno genere causæ, et B causa A in alio, ergo A erit mediatà causa sui ipsius, et propositio illa, quod est causa causæ etc. erit universaliter vera. De quo qui plura desiderat videat Suar. disp. 15. Metaph. sect. 8. Hurtad. in Phys. disp. 8. sect. 8. et Amic. tractat. 14. quæst. 3. art. 3. fuse, contra hoc paradoxum disputantes.

Neque hìc locum habere potest commune effugium, quod etiam amplectuntur Complut. 2. Phys. disput. 8. qu. 4. quod licet unum, & idem non possit secundum eandem considerationem esse prius, & posterius natura, quam aliud, benè tamen secundum diversas considerationes. Non valet, quia prioritas causalitatis est prioritas realis, & non tantum secundùm rationem, alioquin idem posset seipsum realiter producere, quia secundum diversam considerationem idem potest esse prius seipso. Nec valet quod inquiunt, ad causalitatem materialem, & formalem non exigi existentiam causæ, sed sufficere quod habeant suam essentiam actualem, unde posteà inquiunt, quod licet materia, & forma sint priores toto in genere causæ materialis, & formalis, tamen sunt posteriores eo in genere causæ efficientis, quia ipse non producuntur per se, sed ad productionem totius comproducuntur. Planè mens id capere nequit, nam vel partes ideò dicuntur produci ad productionem totius ab efficiente, quia tunc accipiunt existentiam tantum, vel quia accipiunt essentiam, & existentiam simul; si secundum, ergo in nullo genere causę præcedunt totum, nam ut præcedant in genere causæ formalis, & materialis, debent præcedere cum sua essentia actuali, ut ipsi dicunt; si primum, ergo earum essentia incausata erit ab efficiente, vel admittere debent actionem partialem efficientis prius natura terminatam, ad essentias partium, quod concedere nequeunt, quia constanter asserunt, partes, in genere causæ efficientis esse omninò posteriores toto.

8 Quod autem causæ esse possint sibi invicem causæ in eodem, aut diverso genere causę secundum diversas rationes; Prob. Tum quia quod una causa causet aliam in hoc sensu, nulla est implicantia intelligitur enim causare, tribuendo illi aliquam perfectionem, & intelligitur causari, recipiendo non illam, per quam causat, quia sup-

supponitur ex natura rei, sed aliam, & in hoc nulla cernitur implicantia. Tum quia ex hoc non sequitur, quod idem respectu ejusdem sit causa, & effectus, quia juxta hunc dicendi modum non ponitur eadem res secundum eandem rationem causa, & effectus alterius, sed secundum unam rationem ponitur causa, secundum aliam effectus. Tum denique ostenditur manifestis exemplis, quia materia est causa formæ quoad ejus esse simpliciter, & primum, & forma est causa materiæ quoad esse formale, intellectus est causa efficiens intellectionis, & intellectio est causa formalis ejus, quatenus intelligens, imò exempla afferri possunt in eodem genere causæ potest enim Magister docere discipulum, qui temporis decursu Magistro doctior evadens docebit illum, & in his casibus nulla cernitur implicantia. Non est autem necesse, id evenire in omnibus causis, imò in aliquo casu talis mutua causalitas implicat in quibusdam causis, sic forma producta per actionem transeuntem nequit esse formalis causa illius agentis, nec absolutè loquendo potest materia esse materialis causa agentis; hanc etiam conclusionis partem tenet Arist. cit. concl. 4. Aversa quæst. 16. sect. 6. & Faber 5. Met. disp. 8.

Sed in oppositum plura obiici solent, & in primis, quod Arist. 2. Physicor. 30. & 5. Metaph. cap. 2. clarè significavit, in efficiente, & fine causas esse posse sibi invicem causas in diverso genere causæ, ergo id malè negatur. Nec sufficit cum Alens. 5. Metaph. cap. 2. dicere, finem, & efficientem non esse sibi invicem causas secundum eandem rationem, sed secundum diversas, quia agens est causa effectiva finis secundum entitatem, quia ponit illum in rerum natura, sed non est causa causalitatis ejus, & è contra, finis non est causa agentis secundum entitatem ejus, sed quoad causalitatem, quia movet agens ad agendum. Non sufficit hoc, quia licèt id verum sit de agente primo, & principali, quod intendit finem, & propter finem operatur, hoc enim utiq; à fine supponitur in esse, tamen considerando media, quæ propter finem assumuntur, ea sunt causa effectiva proxima finis, & verè etiam è contra finis in suo genere est causa eorum quoad entitatem, nam labor est causa sanitatis efficiens quoad esse, & sanitas est causa finalis laboris quoad esse, & hoc est exemplum ab Arist. allatum, ergo causæ possunt esse sibi invicem causæ secundum eandem rationem, in diverso genere.

9 Resp. Aversa, id contingere in causa finali, quia in suo causandi genere non debet præsupponi existens realiter, ad hoc ut causet, atque ideò sine implicantia potest esse causa, & effectus simul alterius causę secundùm eandem rationem, quando verò causa præsupponi debet existens, ad hoc ut causet, ut in cęteris causarum generibus, non possunt duæ causæ esse sibi invicem causæ etiam in diverso genere secundùm eandem rationem. Sed præstat dicere, quamcumque causam physicam, & realem præsupponi debere existentem, ad hoc ut causet, atque ideo in nullo genere causæ physicæ verè, & realiter causantis contingere posse mutuàm causalitatem etiam in diverso genere secundùm eandem rationem, & ideò contingere in causa finali, quia non est vera causa realiter influens in effectum, qua de causa benè Lichet. cit. dixit, Arist. dictum debere tantum intelligi in causa efficiente, & finali, non autem in cœteris.

Deindè obiicitur. Tum quia actus in genere efficientis causant habitum, & hic vicissim est causa efficiens actuum. Tum 2 quia in genere materialis causæ ex pluvia generantur vapores, & ex vaporibus pluvia. Tum 3. quia piper calefacit stomacum, & stomacus piper, & duæ trabes ita inclinatæ, ut faciant angulum, mutuò se sustentant effectivè in aere, ne cadant. Tum 4. quia duo relativa mutuò dependent quoad existentiam. Tum 5. quia à substantia dimanant accidentia quædam, sine quibus, existere nequit in rerum natura, ut Sol sine luce, ignis sine calore. Tum demum id probant exemplo introductionis novæ formæ, & expulsionis antiquæ, & aperitionis fenestræ, quæ est causa materialis ingressus venti, & ventus causa efficiens aperitionis.

10 Resp. ad 1. & 2. habitum utique generari ex actibus, sed non ex eisdem numero, quos posteà ipse efficit cum potentia, sic etiam hìc vapor est causa materialis hujus pluviæ, sed hæc pluvia non est causa vicissim illius vaporis, sed alterius. Ad 3. stomacus, & piper non se calefaciunt per eundem numero calorem, sed per diversum, atque ita se invicem causant secundum diversas perfectiones, juxta quas unum alteri præsupponitur, & duo ligna angulum facientia se mutuò conservant in aere, ne cadant, non per mutuam causalitatem unius in aliud, sed potius quia vicissim unum impedit gravitationẽ alterius deorsum, & si interveniret mutua causalitas, hæc non esset quoad idem, & secundum idem. Ad 4. per illum loquendi modum explicari solet necessaria simultas, & concomitantia relativorum in existentia, propriè tamen dici nequit unum relativum ab alio dependere in sua existentia, tum quia dependentia directè repugnat simultati naturali duorum, cùm necessariò inferat prioritatem naturalem unius respectu alterius; tum quia Pater in divinis nequit esse sine Filio, & tamen non dependet ab eo, & Deus nequit esse sine creaturis cognitis, & tamen non dependet ab eis. Ad 5. accidentia connaturalia conservant substantiam, & dispositiones formam non aliquid influendo in ipsam, sed resistendo contrariis, quæ est conservatio impropriè dicta, undè dici solet dependentia à posteriori, & veluti à conditionibus naturaliter concomitantibus, & meliùs diceretur coexigentia. Ad 6. de introductione novæ formæ, & expulsione antiquæ, & de exemplo aperitionis fenestræ ex professo disputatum est disput. 5. quæst. 3. art. 2. ad secundum. Hic disputant nonnulli, num debeat dari status, vel potius dari possit processus in infinitum in causis, sed de hoc videatur Scot., & Trombe. 2. Met. qu. 4. & Faber ibidem disp. 6. & rursus Doctor p. d. 2. quęst. §. *Quantum ad 1. art.*

ARTICULUS II.

Confertur prima causa cum secundis præsertim in sententia Aristotelis.

11 CUm in causis per se, & essentialiter ordinatis repugnet processus in infinitum, ut fusè probat Doctor 1. dist. 2. quęst. 2. & Aristot. 7. Phys. à text. 3. & lib. 8. à tex. 33. & 2. Met. c. 2. ideò concedunt omnes deveniendum esse ad unam primam causam, cui cœteræ sint essentialiter subordinatæ, tam in essendo, quàm in operando; & quia talis dependentia essentialis secundæ causæ à prima non salvaretur, nisi Deus, qui est causa prima attingeret immediatè suo concursu effectus causarum secundarum, ut supra probatum est contra Durand. hinc etiam conce unt omnes, Deum immediatè concurrere cum omnibus causis secundis, cujuscumque sint generis, ad singulos earum effectus. Hìc autem examinare non intendimus modum, quo Deus concurrit ad effectus earum, an scilicet concurrendo influat tantùm in effectus, an potius etiam in causas, quia hoc est altioris negotii, sed an cum causis secundis cujuscumque generis concurrat solùm in genere causæ efficientis, an potiùs cum singulis concurrat in proprio cujusque genere, & statuto, quòd cum omnibus concurrat in genere causę efficientis, an in Arist. sententia concurrat liberè, vel necessariò.

Quoad 1. putavit Fonseca 5. Met. c. 2. qu. 12. & lib. 7. cap. 7. quæst. 3. Deum cum causis secundis concurrere in proprio uniuscujusque genere, v. g. cum materiali, & formali causa, in genere causæ materialis, & formalis, quod falsum est, nam causalitates istæ à toto genere imperfectionem dicunt, sed sufficit, quod cum omnibus concurrat in genere causæ efficientis, & ita docuit Scot. in 1. distinction. 5. quæstio. 2. infra C. ubi inquit, totum genus causandi materialiter, & formaliter tamquam non dicens perfectionem simpliciter reduci debere ad aliquod primum in alio genere, quod non includit imperfectionem, scilicet ad aliquod in genere causæ efficientis; idem docet in quarta distinction. 12. quæstion. 1. E. dum ait, Deum in genere causæ efficientis continere eminenter effectus omnium aliarum causarum, cujuscumque sint generis.

Neque difficile est concipere, quomodo Deus concurrat cum materia in genere causæ efficientis ad eductionem formæ, & cum utraque ad constitutionem compositi, licèt in hoc magnam faciat difficultatem Fuentes 2. Physicor. question. 5. difficult. 4. act. 1. & 2. eo quia causa efficiens, cùm sit extrinseca, ex vi suę causalitatis remanet extra effectum, undè non videtur, quomodo Deus in genere causæ effectivæ possit cum materia, & forma compositum constituere; quo fundamento negat hìc Auctor, Deum concurrere effectivè cum materia, & forma ad constituendum compositum, & inquit numer. 35. concurrere solùm quatenus conservat earum entitates, ut possint actualiter compositum causare.

12 Sed incidit in Scillam, cupiens vitare Charibdin, volens namque evitare opinionem Fonsecæ, incidit in opinionem Durandi, qui dicebat, intantum concurrere Deum ad effectus causarum secundarum, quatenus ab initio indidit eis virtutem causandi, & postea talem virtutem conservat in eis, ut possint actualiter causare, nec aliud interest inter Fuentes, & Durandum, nisi quòd Durandus id asserebat de omnibus causarum generibus, Fuentes verò solum id asserit in causa materiali, & formali. Optimè igitur concipitur, Deum immediatè concurrere cum materia, & forma in genere causæ efficientis, ut in se invicem causant, quatenus efficit actum, quo materia recipit, & sustentat formam, & actum, quo forma actuat materiam, non autem in se recipiendo formam, nec se communicando materiæ, Deus etiam nedum in fieri, sed etiam in facto esse concurrit cum materia, & forma ad constitutionem compositi, concurrit enim per actionem, qua conservat, non solùm entitates, ut dicebat Fuentes, sed etiam causalitatem materiæ, & formæ, quas continuo exercent erga compositum, non autem remanet ipse intra compositum, quia id esset concurrere in genere causæ materialis, & formalis.

Nec alia argumenta, quibus Fonseca oppositum probare contendit, aliquid valent, semper enim aliquid falsum assumit, ut v. g. quod subordinatio essentialis non sit nisi inter causas ejusdem generis: quod causalitas materiæ, ut formam sustinet, non dicat imperfectionem, quia Deus in Eucharistia sustinet accidentia, nec formæ causalitas, quia materiam denominat talem, quia hanc etiam causalitatem exercent attributa circa Deum, ipsum denominando bonum, justum, &c. & tandem quod causalitas generis suppleri nequeat per causalitatẽ alterius, cùm una non contineatur in alia. Hæ propositiones assumptæ à Fonseca falsæ sunt, prima est falsa, quia per subordinationem intelligendo dependentiam unius causæ ab alia, necesse non est, quod subordinatio sit in eodem genere; secunda propositio etiam falsa est, quia sustentatio in genere

causæ materialis essentialiter includit receptionem, ut suo loco dictum est, & sustentatio, quam exercet Deus circa accidentia Eucharistica, est in genere causæ efficientis; denominatio verò, quam forma dat subjecto, fit per informationem, quæ dicit imperfectionem, & illa, quam attributa divinæ essentiæ tribuunt, fit per identitatem, ut notat Scot. 1. d. 8. qu. 4. X. Tertia demum propositio falsa est, quia, ut supra diximus, omnis causalitas cujuscunque generis eminenter continetur in Deo in genere efficientis causa, & benè potest causalitas unius generis suppleri per aliam, quæ æquivalet illi.

13 Quantum ad 2. quid scilicet senserit Arist. de concursu primæ causæ cum secundis, negarunt aliqui, causam primam concurrere cum causis secundis immediatè ad effectus earum dixerunt Arist. de concursu Dei cum causis secundis eam habuisse opinionem, quæ solet Durando tribui. Fuentes 2. Phys. quæst. 5. diff. 2. artic. 1. & Complut. 2. Phys. disp. 3. quæst. 2. tenent in sententia Philosophi causam primam, non solum concurrere cum secundis ad effectus earum, sed etiam illas ad agendum promovere, & prædeterminare, quod probare conantur ex quibusdam locis 8. Phys. Breviter nos explicare debemus cum Scoto mentem Philosophi de hac re.

Dicimus 1. sententia Philosophi Deum concurrere cum causis secundis ad effectus earum, non tamen liberè, & contingenter, sed necessariò necessitate naturæ: Conclus. quoad utramque partem est Scoti quolib. 7. & 1. d. 8. qu. 5. & alibi sæpè, quàm etiam tenent quicumque sentiunt, Deum agere ad extra necessitate naturæ, ut Piccol. lib. de Cœlorum motoribus cap. 23. Bonamicus lib. 10. de Motu cap. 36. Pendasius lib. 8. Physicæ texturæ p. 36. Prob. autem, & explicatur, in primis enim quod Deus secundum Philosophos concurrat cum causis secundis, docet Scot. quolibet 7. sub lit. M. & Arist. agnovisse ordinem essentialem inter causam primam, & secundam, docet ibidem, & in 2. d. 12. qu. 2. & in 4. d. 12. q. 1. inf. E: cum hoc tamen discrimine à Theologis, quòd ubi Theologi ponunt subordinationem essentialem causæ secundæ solùm ad primam, non è contra, Philosophi dicunt, hunc ordinem essentialem esse mutuum, ita, quod causa secunda nihil efficere potest sine prima, neque prima sine secunda, hunc autem ordinem essentialem ex parte causæ secundæ posuerunt oriri, ut etiam Theologi dicunt, ex eius indigentia, & imbecilitate, ex parte verò causæ primæ ad secundam dixerunt ortum ducere, tum ex imperfectione effectus causarum secundarum, ut monet Scot. in 1. d. 2. q. 2. sub Y. cùm enim imperfectio effectus redundet in causam, & effectus causarum secundarum maximam habeant imperfectionem admixtam, si causa prima sine secunda concurreret, jam imperfectio effectus in primam causam refunderetur; tum etiam ex conditione ipsorum effectuum, qui ab ipso Deo produci expostulant interventu causarum secundarum, cum enim multitudo effectuum essentialiter distinctorum in rerum natura tanta sit, ut imperfectionem dicere videatur, quatenus opponitur unitati Dei, non videtur posse immediatè à Deo proficisci, undè ista necessaria connexio causæ primæ cum secundis in agendo posita est à Philosophis ad salvandam Dei perfectionem, quamvis Theologi clarè demonstrent, summam potius importare imperfectionem.

14 Quòd autem Deus necessariò concurrat cum causis secundis, & necessariò agat ad extra secundum Arist. docet Scotus ex professo 1. d. 8. qu. 5. & quidem talem fuisse Arist. mentem, clarè colligitur ex variis ejus locis, nam 9. Met. tex. 17. docet, in æternis nihil esse in potentia, sed omnia in actu, ex quo infert, timendum non esse ne Cœlum quiescat, quia neque ipsum est in potentia ad quietem, nec motor ejus ad non movendum, & 12. Met. c. 6. concludit non satis esse ponere substantiam æternam potentem movere, quia alias posset non movere, sed expressè mens ejus colligitur ex 8. Phys. ferè per totum, præsertim verò tex. 7. & 8. probare volens æternitatem motus, sic arguit; Si movens non movebat priùs, oportebat auferri illud impedimentum, à quo prohibebatur, ut posteà moveret, sed hæc ratio nullius esset momenti, nisi supponeret Deum agere ex naturæ necessitate, poterat enim quis respondere, primum movens esse liberum, & liberè agere ad extra, ac proindè sine aliquo impedimento prius non movisse, quia noluit, planè ex hoc Arist. argumento colligitur sensisse, Deum ad extra agere necessariò, non tantum necessitate immutabilitatis, & consequentiæ pendente ex immutabilitate suorum decretorum, ut putavit Cesar Cremoninus relatus à Raguseo suppresso nomine dis. 6. cap. 8. verùm etiam necessitate inevitabilitatis, & consequentis, aliter ratio Arist. nihil concluderet, stante enim explicatione Cremonini, qui omninò præter ejus morem Arist. trahit in Theologorum sententiam, quis respondere posset, Deum non prius movisse, non quia impediretur, sed quia decrevit nunc movere; & non prius.

Dices, imò ex illo loco colligi Deum esse agens liberum in Ari. sent. quia contra illam rationem adducit instantiam tex. 8. quod concludat de agente naturali, quod si prius non movit, id utique ex aliquo procedebat impedimento, non autem de agente libero, quod potest prius non movisse, non quia impediretur sed quia nolebat, tale autem fuisset movens ab æterno. Et Arist. ut ibi explicant Tat. & Paris. & nos diximus in expositione textus respondet id etiam in agentibus liberis contingere, quod si modo movent, & antea non movebant, hoc erit propter aliquam variationem dispositionum, vel extrinsecarum, vel intrinsecarum, adeout, & ipsum agens liberum contraria non agit nisi secundum diversas dispositiones intrinsecas non extrinsecas, & ista non possunt fieri sine motu; ecce quod Arist. fatetur primum movens esse agens liberum, & naturale. Resp. ibi Arist. more suo valdè obscurè loqui, nec absolutè concedere primum movens esse liberum agens ad extra, sed si esset liberum, adhuc argumentū tenere, non secus ac si esset naturale, quia nec agens liberum, agit contraria, nisi per contrarias dispositiones; tum quia Arist. benè posuit Deum agens liberum, & non naturale, quatenus est agens à proposito, & per cognitionem, ut mox dicemus, at cum hoc asseruit esse agens necessarium, eo modo quo statim declarabimus necessitatem posse stare cum libertate; quod colligitur ex eo, quod ait agens liberum non agere opposita, nisi secundum diversas dispositiones, & tandem aliis in locis manifestè indicavit Deum esse agens necessarium ad extrà.

Hic tamen advertendum est, quod cum Scotus, & alii dicunt, Deum ad extra cum causis secundis agere secundùm Aristoteles naturaliter, seu naturali necessitate, non est intelligendum de ea necessitate naturali, qua agens naturale v. gr. ignis absque ulla prævia cognitione comburit, quia optimè Arist. agnovit, Deum esse agens per cognitionem, & à proposito, nec ea necessitate naturali prævia cognitione, & etiam voluntate adverbialiter sumpta, qua ponunt Theologi Patrem in divinis gignere Filium, quia verisimile est, Arist. ut ex multis locis colligitur, præsertim 1. Met. c. 2. & lib. 12. tex. 51. cognovisse, Deum esse agens intellectuale ad extra per intellectum, & voluntatem etiam nominaliter sumptam, idest pro principio formali agendi, sed ea necessitate tantùm, quæ stat cum libertate essentiali, & qua Spiritus Sanctus producitur à Patre, & Filio, idque colligitur ex Scot. in Prol. q. 4. sub lit. M. ubi dicit, Arist. posuisse, Intelligentias inferiores naturaliter amare superiorem, & tamen secundum Scotum nunquam voluntati potest attribui actio naturalis, sed tantum libera etsi necessaria, undè accipit ibi naturaliter pro necessario, & ita quoque explicari potest, dum dixit, secundum Arist. Deum ad extra naturaliter agere, idest necessario necessitate inevitabilitatis, cum qua naturalitate, & necessitate stat libertas essentialis. Hoc autem probari potest, quia sicut ex summa perfectione Dei oritur, quod, etsi liberè, adhuc tamen necessariò producatur Spiritus Sanctus ex Scot. 1. d. 10. q. un. ita etiam ex summa perfectione Dei oritur secundum Aristot. quod necessariò, etsi liberè agat ad extra cum causis secundis.

15 In oppositum multas obiicit Toletus 8. Phys. c. 2. q. 3. Arist. auctoritates, ut ostendat mentem ejus esse, quod Deus ad extra necessario non agit, sed contingenter, & libertate exercitii, nam 4. Top. c. 5. ait, Deum quædam facere posse, quæ non facit, & 8. Ethic. c. 7. Deum habere erga bonos amicitiam, & lib. 10. ca. 8. eos, qui verè sunt sapientes, esse Deo carissimos, quæ sunt munera libertatis, non necessitatis, & referente Laertio in ejus vita, antequam obiret, Deum oravit; quod non fecisset, nisi putasset, divinum numen precibus flecti.

Resp. 1. posse dici, Arist. hac in re fuisse dubium, quia libertatem exercitii in Deo nescivit naturali ratione demonstrare, & putavit ejus immutabilitati esse noxiam, undè si aliqua ejus attendamus dicta, videtur concessisse, Deum ad extra contingenter agere; si verò perpendamus ejus principia, & rationes præsertim 8. Phys. adductas ad probandam æternitatem motus, videtur ad necessitatem inclinare, itaut hac in re de Arist. sententia idem ferendum sit judicium, quod Scotus tulit in ejusdem sententia de immortolitate animæ 4. dist. 43. Quod si Doctor existimavit, Arist. firmiter tenuisse; Deum ad extra necessariò agere, tunc dicendum, aliqua circa hoc dixisse Aristot. non ex propria sententia, sed populariter, & ita venit intelligendus in Top. aliqua verò inferunt tantum libertatem, essentialem, ut amicitia, quam ait in Ethic. Deum habere cum bonis, & alia plura, quæ ad hoc Toletus adducit, possunt hoc modo exponi de libertate nimirum essentiali. Demum quod ex Laertio adducitur non cogit, quia potuit Arist. sensisse Deum flecti precibus necessariò, non contingenter: videatur Raguseus citat. cap. 22. ubi explicat singula Arist. loca, quæ adduci solent pro libertate Dei ad extra.

16 Dicimus 2. Arist. ita sentiendo de concursu Dei cum causis secundis, latentes admisisse contradictiones, implicat enim Deo ad extra necessario agente causas secundas agere, & libertatem in eis remanere, Concl. est Scoti in 1. d. 8. qu. 5. R. & dist. 2. qu. 2. infr. R. sequitur Rubion. 2. dist. 1. qu. 6. quam probat contra Philosophos, ducendo illos ad duo inconvenientia, unum altero majus, ex hoc enim sequeretur, quod nulla daretur libertas, vel contingentia in causis secundis, quod est primum inconveniens, immò quod nulla daretur actio in causis secundis, nec contingens, nec necessaria, quòd est secundum inconveniens, majus primo; Prob. prima conseq. quia causa movens inquantum mota, si necessariò movetur, necessariò etiam movet, sed quælibet causa secunda agit inquantum mota à prima, ut etiam concedit Arist. ipse 8. Phys. 33. ergo si causa prima necessariò ageret, necessariò moveret causas secundas, quæ proindè necessario motæ, necessario etiam moverent, & ita periret contingentia in rebus, implicat enim ablata libertate per essentiam à causa prima remanere libertatem participatam in creatis rebus. Altera etiam conf. prob. prima causa prius naturaliter respicit causatum, quam secunda ex prima propositione de causis, non solùm prioritate à quo, sed etiam in quo, si naturaliter causat, & secundùm ultimum potentiæ suæ, quæ est infinita etiam secundum Arist. ut Scot. docet loc. cit. ergo in illo priori totaliter causaret se sola effectum, & nihil

posteà

posteà causæ secundæ remaneret agendum, quia causa prima omninò præveniret actionem secundæ, si naturaliter ageret. Hæ sunt latentes contradictiones, quæ sequuntur ex positione Aristot. quæ an ita sint latentes, ut eas non agnoverint, vel agnoscere non potuerit, certum omninò non est; planè prima contradictio ita evidens est, ut si Arist. eam non agnovit, excusari non possit, cum posuerit, causas secundas liberas non movere nisi motas à prima, sicut ponunt Theologi; quod si alteram contradictionem non agnovit, excusabilis est, ut notat Pater Vulpes tom. 1. part. 2. disput. 6. artic. 5. quia Aristot. licèt posuerit Deum omnipotentem non tamen sicut Theologi, ita quod omnem effectum attingere possit se solo, quem attingit cum causis secundis, ut docet Scotus quol. 7.

Sed Suar. disput. 29. Met. sect. 3. num. 16. Molina par. 1. q. 14. a. 13. disp. 11. Vasq. disp. 100. & alii cum Cajetan. 1. par. quæst. 14. a. 13. negant sequi illa inconvenientia ex data hypothesi, adhuc enim remaneret actio causæ secundæ, quia causa prima non ageret prius aliquo instanti durationis, in quo attingeret effectum, sed priùs prioritate naturæ, & priùs prioritate à quo, non in quo, ait Cajet. Addit Suar. quod Deo per impossibile naturaliter agente adhuc actio remaneret in causis secundis, si uteretur eodem influxu, quo nunc utitur, & non majori, imò prima Scoti ratio, qua probat ex hypothesi, omnes actiones secundarum causarum futuras esse necessarias, manifestè supponit, actione causæ secundæ adhuc manere data hypothesi, alioquin ratio illa nihil concluderet. Imo dicunt, quod remaneret actio causæ contingens, & libera, quia libertas actionis non solùm provenit à causa prima, sed etiam à voluntate creata, alioquin sequeretur, actum voluntatis nostræ nunc non esse liberum, nisi quia Deus liberè ad illum concurrit, quo sensu liberè quoque forent actiones brutorum, subdit Suar. ita dicendum esse, dummodo Deus per impossibile agens necessitate naturæ non majorem adhiberet concursum eo, quem nunc exhibet.

17 Sed nulla harum solutionum satisfacit, non id, quod ait Cajet. Deum data hypotesi priùs agere prioritate à quo, non in quo, quia licèt ita de facto sit, eo quod liberè concurrat, non tamen tunc ita foret, quia ex quo causa prima de necessitate in essendo est prior, quàm secunda prioritate in quo, & in illo priori, quo est, & ut præcedens omnem causam secundam sit perfectissima causa, & nullo modo impedita, certè in illo priori necessariò ageret, atque ita præveniret causalitatem causæ secundæ. Nec minus satisfacit, quod ait Suar. data hypothesi remansuram actionem in causis secundis, si uteretur eodem influxu, quo nunc utitur, & non majori, est enim implicantia in adjecto, quòd causa prima naturaliter agat, & non agat, quantum potest, & secundum ultimum potentiæ suæ, & prima ratio Scoti utique supponit remansuram actionem in causis secundis data hypothesi, sed posteà in secunda ratione ostendit, non remansuram, deducens Philosophos ad majus inconveniens, quare secunda ratio non destruit primam, sed deducit ad majus inconveniens, ut explicatum est. Et quamvis libertas actionum humanarum non pendeat tantum à libertate divinæ voluntatis, sed etiam à libertate voluntatis creatæ, tamen deficiente illa, necesse omninò est, istam quoque deficere, cum implicet, remanere libertatem participatam, qualis est libertas causæ secundæ destructa libertate per essentiam, qualis est libertas primæ, & frustra addit Suar. contingentiam remanere posse in nostris actionibus, si data hypothesi non adhiberet Deus majorem concursum illo, quem nunc exhibet, nam implicat, ut diximus, quod causa prima naturaliter agat, & non agat quantum potest, nam in cujus potestate non est agere, nec etiam est modus agendi, ut ostendit Doct. 1. d. 1. quæstion. 4. Undè falsum est tandem, quod Adversarii imponunt Doctori, ipsum ita sentiendo facere Dei voluntatem totalem causam contingentiæ in nostris actionibus, atque ita nobis libertatem auferre; Scotus id non sentit, cùm mille in locis doceat, contingentiam actionum non solum à voluntate divina, sed etiam creata provenire, quos refert P. Faber 1. disp. 53. c. 3. ut Doctorem ab hac calumnia tueatur, sed solùm dicit, quod sicut divina voluntas est primum liberum, ita quoque ejus libertas est prima radix, & præcipua contingentiæ in nostris actionibus, in quo de divina voluntate dignius sentit, quàm Recentiores ponentes libertatem nostram primam, & præcipuam radicem contingentiæ in rebus, cum tamen voluntas nostra sit secundùm liberum, & non primum.

18 In oppositum obiicitur, quod agente Deo per impossibile ad extra necessariò, & naturaliter, adhuc remaneret actio in causis secundis, atque libertas. Tum quia cum plures causæ concurrunt ad producendum effectum communem, ut ille sit liber, satis est, quod altera causarum sit libera, ut Scotus ipse docet de objecto, & voluntate quol. 16. illo naturaliter, ista liberè concurrente, & tamen actio tota est libera. Tum 2. quia quando effectus dependet à pluribus causis defectus unius causæ sufficit, ut in effectum redundet, ergo si altera causarum erit contingens, talis etiam erit effectus; undè videmus in Syllogismo ex una necessaria, & altera contingente conclusionem sequi contingentem. Tum 3. quia si data hypothesi actio voluntatis humanæ necessaria foret, ut calefactio, libertas non foret intrinseca illi, & essentialis, sed extrinseca, & accidentalis. Tum 4. quia concursus causæ primæ modificatur a concursu secundæ, ergo etiam in eo casu non necessario traheret voluntatem humanam. Tum 5. quia tunc magis præsto foret concursus Dei causæ secundæ, quàm modò, nam tunc Deus necessariò illum exhiberet, ergo non tolleretur ex hypothesi actio à causis secundis, quia adhuc haberent omnia ad agendum requisita. Tum denique quia sunt quædam actiones, quæ petunt necessariò à causis creatis produci, ut sunt actiones nostræ vitales, quæ necessariam prorsus habent connexionem cum nostris potentiis vitalibus, ergo hæ saltem non tollerentur in illo casu.

19 Resp. ad 1. concedendo assumptum, quando causa principalis est libera, ut est de obiecto, & voluntate, quæ principaliter concurrit ad actum, sed data hypothesi causa principalis foret necessaria, & ideò etiam tota actio, tantò magis, quia causa secunda agit, ut mota à prima, at potentia licèt sit mota ab objecto, non tamen est movens mota, ut Doctor declarat 2. d. 3. qu. 8. sub F. Ad 2. admisso anteced. negatur conseq. quia tunc nulla daretur causa secunda contingens, & libera quantum ad usum, ut supponere videtur argumentum; undè instantia de Syllogismo non est ad rem, tum quia ille supponitur constare ex propositione necessaria, & contingenti, at in casu nulla daretur causa contingens, tum quia si in Syllogismo tali sequitur conclusio contingens, id est ratione formæ, non ratione materiæ. Ad 3. libertas est essentialis voluntati, at non usus libertatis, & ideò negatur conseq. in eo enim casu non tolleretur libertas intrinseca voluntatis, sed solùm impediretur ab ejus usu. Ad 4. si Recentiores, qui concursum Dei statuunt genericum, & determinabilem à causa secunda, hoc argumentum afferrent, mirum non esset, sed mirum est, quod afferatur ab assertoribus physicæ prædeterminationis; si concursus Dei in causa receptus secundùm ipsos determinat concursum causæ secundæ ad hunc actum, quomodo modificari poterit à concursu ejus; & quando etiam concederemus, ita de facto evenire, quia Deus modò causis secundis se accommodat, tamen in eo casu, quo Deus ageret secundùm ultimum potentiæ suæ, est prorsus negandum. Ad 1. negatur assumptum, nunc enim concursus Dei est in potestate causarum secundarum, quia Deus sua libertate sinit illas motus suos agere, eas expectando, at data hopothesi eas non expectat, sed omninò præveniret earum actiones tam prioritate naturæ, quam temporis. Ad 6. negatur assumptum, quia actus vitales possunt à Deo immediatè produci in potentia vitali ut in lib. de An. & concessu assumpto, dicendum, quod omnes illæ actiones vitales necessariò exercerentur, & non liberè; alia quædam argumenta adducit Faber. cit. quæ ex dictis facilè solvuntur.

QUÆSTIO II.

Ubi Causæ comparantur cum suis effectibus.

Post collationem causarum inter se, nunc comparandæ veniunt cum suis effectibus, primò quoad distinctionem, deindè quoad prioritatem, posteà quoad perfectionem, demum quoad determinationem ad effectus tam in specie, quam individuo, quomodo nimirum, & determinentur causæ ad certos effectus in specie, & quomodo ad certos effectus in individuo.

ARTICULUS I

Conferuntur causæ cum suis effectibus quoad distinctionem.

20 Circa distinctionem causæ ab effectu Recentiores communiter hanc negant inter causas intrinsecas, & earum communem effectum, scilicet compositum, ut videmus disp. 5. q. 13. artic. 1. sed aliqui ulterius perrexerunt, & eam negare quoque ausi sunt inter causam efficientem, & ejus effectum, asserentes, idem posse semetipsum producere etiam omninò in prima productione, at alii licèt fateantur, idem esse non posse causam sui ipsius quoad primam actionem, per quam accipit esse, dicunt tamen, non repugnare, quod eadem res habens jam esse per unam actionem, sit causa sui ipsius per aliam secundam actionem posteriorem, quia in hoc casu jam supponitur cum tota sua entitate independenter à secunda actione; ita de facto tenet Suar. humanitatem Christi concurrere ad conservationem sui in Eucharistia disp. 26. Met. sect. 5. & 3. p. tom. 3. disp. 49. sect. 1. & fusius disp. 50. sect. 4. quibus in locis ait, quod licèt corpus Christi ante consecrationis sufficienter conservetur per actionem, quæ pendet à Deo, tamen post consecrationem incipit dependere per aliam novam actionem à seipso procedentem, quæ quidem actio non dicitur propriè productio, sed conservatio corporis Christi, eò quod per illam non incipit de novo existere causas: cæterùm si anteà non existeret, hæc ipsa actio talis est, ut per ipsam sufficienter produceretur de novo, & in hoc sensu posse de potentia Dei absoluta idem producere seipsum, & ad sui existentiam concurrere, probabile putat Amicus tract. 14. qu. 4. dub. 1. art. 3. num. 19. & Ariag. disput. 7. Phys. sect. 9. qui influxus eiusdem in seipsum, si fiat post existentiam sui secundùm aliquam durationem, ut contingit de influxu humanitatis Christi in seipsam, rationem habebit conservationis, sed si fiat in eodem instanti temporis in aliquo solùm posteriori signo naturæ, tunc dici non poterit conservatio, quia non connotaret existentiam termini priorem secundùm durationem, sed habebit rationem productionis, sed non primæ productionis, quia existentia rei supponitur haberi priùs natura ex vi alterius causæ, solùm igitur habebit rationem secundæ productionis; ita explicat idem Amic. num. 22.